

בנק ישראל
הפיקוח על הבנקים
היחידה הכלכלית

מערכת הבנקאות בישראל

סקירה שנתית 2021

זכויות היוצרים בפרסום זה שמורות לבנק ישראל.
הרוצים לצטט רשאים לעשות כן, בתנאי שיציינו את המקור.
במידה שיהיו תיקונים לסקירה, הם יתפרסמו באתר של בנק ישראל: www.bankisrael.org.il

סדר ועיצוב: יחידת ההוצאה לאור, בנק ישראל
נדפס בישראל, מאי 2022
בדפוס איילון בע"מ, ירושלים

ISSN 1565-3250
מס' קטלוגי 103042

מכתב המפקח על הבנקים, סקירת מערכת הבנקאות לשנת 2021

הפיקוח על הבנקים המשיך גם השנה לממש את חזונו להיות פיקוח מוביל, מקצועי ויזם לטובת הציבור והמשק. החזון של הפיקוח מביא בחשבון, בין היתר, את תפקידה החשוב של מערכת הבנקאות במארג החברתי-כלכלי במדינה. על-מנת ליישם את החזון הזה הלכה למעשה ובמטרה לקדם את יעדיו העיקריים של הפיקוח על הבנקים, נוקטים עובדי ומנהלי הפיקוח, מגוון רחב של צעדים ופעילויות, כמתואר בהרחבה בסקירה על מערכת הבנקאות. סקירה זו נועדה לשקף ולהנגיש לציבור הרחב את אותן הפעילויות העיקריות שמוביל הפיקוח על הבנקים מדי שנה בשנה, את מדיניותו הנוכחית ודגשים נוספים לנוכח פני העתיד, ועל רקע האופן שבו הפיקוח על הבנקים רואה ומנתח את הפעילויות, ההתפתחויות, הסיכונים וההזדמנויות שניצבים לפתחה של מערכת הבנקאות הישראלית.

מערכת הבנקאות הישראלית, בדומה לזו העולמית, עוברת בשנים האחרונות תהליך רבולוציוני שמשנה לנגד עינינו את הפעילות הבנקאית ואת הסביבה התחרותית שאליה הורגלנו באופן מהיר ודינמי. פעילויות שבוצעו אך זה מכבר באופן מסורתי על-ידי הבנקים בלבד, מבוצעות כיום גם על-ידי חברות טכנולוגיות וגופים רבים נוספים שנותנים שירותי בנקאות שונים ומגוונים. המוצרים והשירותים הופכים פריקים ומוצעים על-פני מגוון רחב של פלטפורמות וערוצים מקוונים ובאמצעות טכנולוגיה מתקדמת וחדשנית. החדשנות והתחרות, על קצב התפתחותן ההולך וגובר, מייצרות עבור הלקוחות ערך ורווחה מסוגים חדשים שמעצימים את כוחם. כל אלה מהווים אתגר משמעותי למודל העסקי-בנקאי הקיים, אך הם מהווים גם הזדמנות להטמעת שינוי פעולה אסטרטגיים מתאימים, לגיון מקורות הכנסה ולעדכון ושדרוג של מודל הפעילות הקיים.

תהליך רבולוציוני זה, במסגרתו ניתן דגש על ראיית הלקוח במרכז והעצמת כוחו, משלב גם אתגרים משמעותיים בעולמות של יכולות השימוש במידע ומינפון, תוך שמירה של הפרטיות ועל אבטחת מידע. לצד זאת, ניכר שמאפייני השירות בעולם המתפתח של הטכנולוגיה, הדיגיטציה והחדשנות, על-אף שנותן מענה עכשווי ואיכותי למגזרי אוכלוסייה רבים, חושף באותה עת אוכלוסיות נוספות ומגוונות לקשיים במימוש שירותים אלה על מאפייניהם הטכנולוגיים. בכך, מהוות הטכנולוגיה והדיגיטציה אתגר למתן מענה נאות וראוי גם ללקוחות המתקשים לאמץ אותן.

אתגרי הטכנולוגיה והדיגיטציה, לצד מתן מענה שירותי בכל עת ובכל מקום שבו הלקוח מעוניין לצרוך שירותים אלה, מעלים באופן משמעותי את משטח התקיפה של סיכונים הסייבר שאכן תדירותם, עוצמתם והיקפם מצויים במגמת עלייה. תופעה זו מעלה את האתגר המעשי ואת ההשקעה שנדרשת במתן מענה להגנת הסייבר, כמו גם, מעצימה את האתגר בשמירה על ההמשכיות העסקית והרציפות התפקודית של מערכת הבנקאות.

אתגרים אלה מאפיינים מערכות בנקאות בכל רחבי העולם. כדי לאפשר למערכת הבנקאות המקומית להיערך לאתגרים אלה ובמטרה לוודא כי הם מבוצעים לטובת הלקוחות והציבור הרחב, נקט הפיקוח על הבנקים לאורך השנים האחרונות, יחד עם שותפים נוספים, שורה של צעדים שהניחו את התשתית למערכת בנקאות מתקדמת יותר ותחרותית יותר. זאת, בין היתר, על-ידי הסרת חסמים שמנעו את ההתפתחויות הללו והובלת פרויקטים

תשתיתיים, כגון, בנקאות פתוחה ומעבר מבנק לבנק בקליק. הבשלת מכלול הצעדים, שמתרחשת בימים אלה, כבר נותנת אותותיה וצפויה להעצים את פירות התחרות ולשפר את רווחתם של הלקוחות של מערכת הבנקאות.

הסביבה המשתנה וההתפתחויות בתפיסת מערכת היחסים בין מערכת הבנקאות ללקוחותיה, דורשים התאמה וחיצוק גם בתחום ההוגנות. הפיקוח על הבנקים מאמין, כי תרבות ארגונית הוגנת ומשפיעה מהווה את הבסיס למתן שירות הוגן ואיכותי. מערכת הבנקאות של ישראל חייבת להמשיך ולחתור לבנייה וליישום של תרבות ארגונית כזו על רבדיה השונים.

נושא נוסף שאותו שם הפיקוח על הבנקים גבוה על סדר יומו, הוא פיתוח המתודולוגיות להערכת סיכונים הסביבתיים (ESG) וקידום היערכות מערכת הבנקאות בנושא זה. אנו רואים חשיבות בהטמעת אמות מידה שמייחסות חשיבות ונותנות מענה גם לנזקים הסביבתיים שעלולים להיגרם אגב פעילות עסקית שממומנת ונתמכת על-ידי הבנקאים. אנו עוקבים מקרוב אחר ההתפתחויות בנושא זה ברשויות פיקוח מובילות בעולם ונמשיך לפעול להטמעת הנושא הזה בשנים הקרובות וזאת בהתאם לאמות המידה המיטביות שיגובשו ושייושמו בגופים הבין-לאומיים המובילים ובמדינות המפותחות.

משבר הקורונה המחיש את חשיבותה של מערכת בנקאות איתנה ויציבה למשק הישראלי. שנת 2021 היוותה שנת יציאה ממשבר הקורונה והדגישה את תרומתה של מערכת הבנקאות לפיתוח ולחיצוק הכלכלה המקומית. הגידול בפעילות הכלכלית במשק נתמך במהלך השנה על-ידי צמיחה באשראי שהעמידה מערכת הבנקאות ללקוחותיה בכלל מגזרי הפעילות, לצד ירידה בשיעורי הריבית.

על-אף הנתונים המרשימים של שנת 2021, הולכת ונוצרת אי-ודאות כלכלית לנוכח ההתפתחויות בחודשים האחרונים שנובעות מהשפעות המלחמה באוקראינה ומהשפעות מתמשכות של נגיף הקורונה באזורים מסוימים בעולם. התופעות הללו מעמיקות את השיבושים בשרשרות הייצור והאספקה העולמיות, מגבירות את לחצי האינפלציה ומובילות להאטה – בהיקף לא ידוע לעת עתה – בקצב הצמיחה של הפעילות הכלכלית הגלובלית. למרות שהשפעות אלה לא באו עדיין לידי ביטוי בקנה מידה משמעותי, ייתכן בהחלט כי מצב זה ישתנה בעתיד. התפתחויות אלה מוצאות בישראל פיקוח ממוקד ומקצועי ומערכת בנקאות ישראלית איתנה, שיכולה להמשיך ולתמוך בלקוחותיה ובמשק כולו.

הפיקוח על הבנקים ימשיך, כתמיד, לפעול לקיומה של מערכת בנקאות איתנה ויציבה, ששומרת על ההוגנות ביחסיה על לקוחותיה, מתאימה את עצמה לעולם הפיננסי המשתנה ונערכת לשינויים עתידיים.

יאיר אבידן

המפקח על הבנקים

תוכן העניינים

א. ההתפתחויות במערכת הבנקאות

1.	הקדמה	1
2.	התוצאות העסקיות	4
3.	היעילות התפעולית ותהליכי ההתייעלות	9
4.	הלימות ההון והמינוף	14
5.	המאזן	18
6.	הסיכונים	21
א.	פתיחה	21
ב.	תיק האשראי וסיכון האשראי	23
ג.	סיכון הנזילות	45
ד.	סיכון השוק	51
ה.	הסיכון הטכנולוגי	53
ו.	סיכון הסייבר	58
ז.	סיכון הלבנת הון וציות	64
ח.	סיכון התנהגותי	64
ט.	סיכון המשכיות העסקית	67
7.	חברות כרטיסי האשראי	68
8.	נספח: לוחות	79
101.	תיבה א'-1: מבחן קיצון מקרו-כלכלי למערכת הבנקאות לשנת 2021	101
108.	תיבה א'-2: ניתוח חשיפת מערכת הבנקאות לסיכון המעבר במסגרת סיכוני האקלים	108
118.	תיבה א'-3: יישום כללי חשבונאות בנושא הפסדי אשראי צפויים – CECL והשפעתם בישראל	118
121.	תיבה א'-4: יחס מימון יציב נטו – Net Stable Funding Ratio	121
127.	תיבה א'-5: סקירת פעילות בנושא היערכות המערכת הבנקאית למניעה, גילוי וטיפול במעילות	127
138.	תיבה א'-6: השוואה בינלאומית של תוצאות הרווחיות במערכות בנקאות בעקבות משבר הקורונה	138
	תיבה א'-7: משבר הקורונה – השפעת צעדי הממשלה ויציבות מערכת הבנקאות, על התאוששותו המהירה של המשק	141
149.	תיבה א'-8: סיכון האשראי לענף הבינוי והנדל"ן – צעדי הפיקוח על הבנקים	149
154.	תיבה א'-9: ניתוח שוק המשכנתאות ללווים בחברה הערבית	154

ב. התמורות המרכזיות במערכת הבנקאות

163.	תיבה ב'-1: סקר המוכנות הטכנולוגית לאתגרי בנקאות העתיד	163
168.	תיבה ב'-2: שירותי תשלום בעידן הדיגיטלי	168
172.	תיבה ב'-3: תובנות בנוגע להקמת בנק חדש בישראל	172
177.	תיבה ב'-4: מעבר מריבית ליבור	177
184.	תיבה ב'-5: השפעות אפשריות של הנפקת שק"ד על מערכת הבנקאות בישראל	184
186.		186

ג. פעילות הפיקוח על הבנקים 193

193.....	החזון והיעדים האסטרטגיים של הפיקוח על הבנקים
208.....	תיבה ג'-1: בנקאות משפיעה
213.....	תיבה ג'-2: השקיפות בפעילותו של הפיקוח על הבנקים
217.....	תיבה ג'-3: אסדרה חכמה
222.....	תיבה ג'-4: ניהול המידע הפיקוחי ומיצוי הערך הטמון בו
231.....	תיבה ג'-5: צעדים לפישוט והנגשה של מוצרים ושירותים בנקאים לציבור
238.....	תיבה ג'-6: פיקוח ואכיפה הם הנדבך המרכזי בעבודת הפיקוח על הבנקים
244.....	תיבה ג'-7: פעילות הפיקוח על הבנקים בתחומי ציות והלבנת הון
248.....	נספח א': לוח האסדרה לשנת 2021 + 2022 עד לפרסום הסקירה
258.....	נספח ב': מבנה הפיקוח על הבנקים